

SZINHÁZ

Hetedik munkaévét kezdte meg a szubotikai Magyar Drámai Együttes

A szubotikai Népszínház Magyar Drámai Együttese az idei színi évad megkezdésével munkálkodásának hetedik évébe lépett. Előbb mint önálló kisebb vidéki színház működött, jelenleg pedig mint egy jókora városi Népszínház magyar ágazata teljesíti küldetését: magyar színi kultúránk ápolását és fejlesztését. Erdemes számokban és tényekben is fölmérni ezt a munkát.

Alig néhány hónappal a népfölszabadtító háború befejezése után, tartományi néphatóságaink az autonóm Vajdaság első ideiglenes és félévi költségvetésében máris megfelelő összeget biztosítottak a hivatásos magyar színjátszás templomának megteremtésére és fönntartására. Szerény körülmények között, alig néhány színésszel, de lelkes fiatal és idősebb amatőrszínjátszók támogatásával kezdte meg misszióját a magyar társulat. Az azóta eltelt hat esztendő alatt, az egyenrangú népek kultúrversenyében, kemény munkával és demokratikus népállamunk támogatásával ez a ma már élenjáró magyar intézmény hatalmas utat tett meg. A vajdasági magyar amatőrszínjátszásnak is utat mutatott. Műsorpolitikájával, rendezőinek segítő munkájával és időnkénti rendezői tanfolyamok tartásával fejlesztőleg hatott az egyre lombosodó, de kevés mesterségbeli fogást ismerő műkedvelő életre. Vendégszerepléseivel pedig a szubotikai Magyar Együttes egész Szövetségi Népköztársaságunk egyik legmozgékonyabb színházának mutatkozott. Ez a magyar társulat fönntállása óta székhelyén és a vidéken mintegy 1.100 előadást tartott. Csupán a vidéken majdnem négyszáz előadásainak száma. Közel négyszázezer néző tekintette meg előadásait, ebből kb. 130.000 ember vidéken, évről-évre tartott vendégjárásai során. S ha a vidéki kultúrtermék és kis színházak kisebb befogadóképessége nem korlátozza a nézők számát, a vidéki vendégjárás eredménye, s így az összeredmény is, még sokkal tekintélyesebb volna, hiszen vidéken csaknem minden esetben telt ház mellett játszott a társulat. (Újabban már néhány helyen az új szövetkezeti otthonok tágas termeiben, másutt meg a szabadtéri színpadokon játszott a Magyar Együttes, s ezeken a helyeken erősen növekedett is a látogatottság.)

A vajdasági hivatásos színházak eddig már öt ízben megrendezett évenkénti ünnepi játékaik alkalmával a Magyar Együttes — művészi teljesítményeit tekintve — mindig a legjobbak között menetelt. Már az első

fesztiválon megmutatkozott ennek a színjátszó csoportnak nem mindennapi fejlődőképessége, alkotókészsége és szokatlan munkarendje. Az 1949-es vajdasági ünnepi játékok alkalmával pedig művészi teljesítményével a többi hét vajdasági színház eredményeit fölülmúlta, s a legjobb vajdasági drámái együttesnek nyilvánították. A testvéri szlávnyelvű lapok is mint az egész Szerb Népköztársaság egyik legjobb vidéki társulatát emlegették.

Mind az öt fesztivál a társulat színészeinek kicsiszolódását s az egész együttes egészséges fejlődését és egybeforradását, kiforrottságát bizonyította. S a rendezés törekvésének helyességét is igazolták ezek az ünnepi játékok a természetes játékmód elsajátítása terén, valamint a dramaturgia, a művészi vezetés céltudatosságát. A három utolsó fesztiválon a társulat rendezői és színészei többször nyilvános és írásbeli dicséretet, sőt pénzjutalmakat illetve államdíjat kaptak.

Működéseinek éve alatt Vajdaságban több mint kilencven helységet látogatott meg több ízben is a magyar színtársulat, de Vajdaságon kívül Belgrádban, Zágrádban, Horvátország magyarlakta helyein stb. is játszott, s elvitte mindenhová az új magyar színjátszás eredményeit.

Főnnállásának hat esztendeje alatt a szubotocai Magyar Drámai Együttes Balázs Béla, Házy Gyula, Zilahy Lajos, Móricz Zsigmond, Szigligeti Ede, Sárközi György, Török Rezső, Molnár Ferenc, Bakonyi Károly, Csepreghy Ferenc, Emőd Tamás, Martos Ferenc, Bródy Sándor, Csíky Gergely magyar szerzők egy vagy több színművét mutatta be. A vajdasági magyar szerzők közül eddig csak Weigand József és Bogdánfi Sándor szerepeltek műsorán.

(A jövőben több vajdasági magyar szerző művét kívánja bemutatni a szubotocai magyar színtársulat, hogy ezáltal erősebb tevékenységre serkentse írónkat.)

Tíz szerb és horvát színmű is színre került és pedig Nusics Branislavtól öt komédia (Gyanús személy, A képviselő, A miniszterné, A megboldogult, A gyászoló család), Popovics-Szterijától A zugori, és még néhány fiatal horvát vígjátékiró komédiát. Ezenkívül néhány egyfőlvo-násos, szerb és horvát írótól.

Orosz és szovjet szerzőktől szintén tíz színművet mutatott be a Magyar Együttes. köztük Gorkij és Csehov egyes, már klasszikusnak vehető művei is színre kerültek.

A nyugateurópai írótól is szép számmal mutatott be értékes műveket. Ben Jonson: »Volpone«-ját, Dickens-Taylor: »Házitücsök«-jét, B. Shaw-tól: »Az ördög cimborá«-ját és a »Warrenn mesterségét«-t, J. B. Priestleytől a »Váratlan vendég«-et, Molière-től 3 vígjátékot (»George Dandin«, »A kényeskedők«, »A botcsinálta doktor«), Beaumarchais-tól a »Figaro házasságá«-t, Marcel Pagnol »Topáz«-át és egy XV. századbéli ismeretlen francia szerző komédiáját, a »Pathelin mester«-t. Egy olasz is szerepelt a műsoron. Goldoni, egy holland szerző: Heyermanns Hermann, egy norvég: Ibsen, és egy modern amerikai színművet is bemutatót a társulat: Gow és D'Usseau »Mélyek a gyökerek«-jét.

A hetedik évi, ideai műsoron is többségükben régibb és újabb magyar szerzők szerepelnek, mint Hunyady Sándor »Pusztai szél« c. színműve, Zilahy Lajos »Zenebohócok« c. vígjátéka, Molnár Ferenc »Játék a kastélyban« c. vígjátéka, Csepreghy Ferenc: »Piros bugyelláris« c. nép-

színműve, Komor Gyula »Aladár nem számár« c. gyermekoperettje, stb. Bogdánfi Sándor és Mamuzsich István vajdasági magyar szerző egy-egy színműve is bemutatásra kerül. Egy korszerű horvát vígjátékot mutatott be már az idén az együttes D. Gervais-tól. S most Krlezsa Miroszláv nagy drámáját, a »Glembay-urak«-at veszi munkába még a főszezonban. A klasszikusokat Macchiavelli »Mandragóra«-ja és Shakespeare »Vízkereszt«-je, míg a modernebb nyugati irodalmat Strindberg »Júlia kisaszszony«-a képviseli az idei szezonban.

Legnevezetesebb művészi sikerét Gorkij »A Zselyeznov-ház asszonya« és Jonson »Volpone« című darabjával aratta a Magyar Együttes. Szép erkölcsi és művészi sikert jelentett az első igazán hibátlan kiállításban hozott zenés darab, Emőd Tamás »Mézeskalács«-a is. De igen jelentős művészi lépés volt Nusics: »A megboldogult«, Gow és D'Usseau: »Mélyek a gyökerek« és Bródy: »A tanítónő« c. színműve is.

Az együttesnek a hat év alatt legtöbbször játszott darabja Szigligeti Ede »Csikós«-a Móricz Zsigmond átdolgozásában. Eddig összesen 63 ízben ment, mindig hatalmas közönség előtt, és még most is műsoron van. Több mint 31.000 ember nézte meg eddig. Utána Móricz Zsigmond »Ludas Matyi«-ja jön, mely színművet 61-szer játszotta ez az együttes, közel 30.00 néző előtt. A »Csikós« Szabadkán majd ötvényszer futott, míg a »Ludas Matyi« harmincötyszer és közönséget nevelt a színház többi előadásai számára is az új színházlátogató munkásrétegekből és parasztnézőkből. Jelentős sikerrel játszották még a »Sári bírót« Móricz Zsigmondtól. Vidéki méretben hatalmas sikert hozott a »János vitéz« daljáték bemutatása, s szintén mérföldkövet jelentett a magyar színjátszás népszerűsítése terén. Negyvennégyyszer ment, de a közönség érdeklődése mindig olyan arányú volt, hogy előre eladott házakkal folyt mindegyik előadás. Csak a saját zenekar hiánya miatt nem ment százas szériában. (Most van a színháznak zenekera, a »János vitéz« fölújítása valószínű.)

Általában mondható, hogy az eredeti magyar darabok bemutatása jelentette a legszámottevőbb sikereket, ami természetes is egy magyar színtársulat esetében. A hat év alatt legtöbb darabban szereplő szerző mégis a szerb komédiáról: Nusics Braniszláv volt. S ez nem valami megalkuvó műsorpolitika eredménye, hanem a közönség érdeklődésének helyes fölismeréseként állt elő. Szívesen látta a magyar közönség a kitűnő szerző mulattatóan ostorozó vígjátékait. Különösen három Nusics-darab: »A képviselő«, »A miniszterné« és »A megboldogult« bemutatása jelentett érdemes művészi s nagy és tartós közönségsikert. Ezek közül is a Miniszterné futott legtöbbször (huszonnyolcszor ment).

De föl kell sorolni még azokat a darabokat is, amelyeket több mint nüsszor mutatott be a magyar társulat székhelyén és székhelyén kívül. Mégha sokszor a vendégszerepléseken való könnyebb színrehozatal segítette is elő egy-egy darab különösen számos előadását. Ugyanis ezeknek a színműveknek látogatottsága a közönség érdeklődését is megvilágítja. és egyúttal a műsor-politika fejlesztéséhez is iránymutatóul szolgál.

Józsa Horvát »Csak a vak nem látja« c. komédiája 58-szor, Weigand József »Kéz a kézben« c. színműve 54-szer, Goldoni »A hazug« c. komédiája 45-ször, Bakonyi Károly »János vitéz« c. daljátéka 44-szer, Drágó Gervais »Javithatatlanok« c. vígjátéka 38-szor, J. B. Priestley »Váratlan vendég« c. drámája 36-szor, Heyermanns Hermann »Remény« c. drámája 34-szer került a magyar műsorbán bemutatásra. Ezek a darabok az egy »János vitéz«-t kivéve, előadásuk számának felerészét vagy még nagyobb hányadát is a társulat székhelyén kívüli vendégszereplések alkalmával érték el.

Van egy sereg darab azonban, melyeket alig néhányszor játszott a magyar társulat székhelyén kívül s mégis igen szépszámú előadást értek meg. Emőd Tamás »Mézeskalács« c. daltjátéka 33-szor, Gow és D'Usseau »Mélyek a gyökerek« c. drámája 31-szer, Bródy Sándor »A tanítónő« c. drámája 28-szor, Dickens-T. Taylor »A házitűcsök« c. drámája 27-szer, Gorkij Maxim »A Zselyeznov-ház asszonya« c. drámája 23-szor, B. Shaw »Warrené mestersége« c. szatirikus színműve 23-szor, Beaumarchais »Figaro házassága« c. komédiája 23-szor ment aránylag rövid idő alatt a magyar társulat műsorán, s túlnyomórészt a székhelyen tartott előadások adták ezt az eredményszámot. Még Ibsen nehéz drámája, a »Kísértetek« is 21-szer futott a magyar társulat előadásainak sorozatában.

A műsorpolitika sorozat-eredményeinek ismertetése is rávilágít a színház nevelő szerepére, az előadások látogatottságának statisztikai fölmérése viszont igazolhatja az intézménynek a tömegekre gyakorolt hatását. De egy más, nagyon érdekes tény világítja meg legjobban a színház nevelő szerepét. Szubotícán, ahol szerb és horvát, valamint magyar nyelven egyaránt rendszeres színházi előadások folynak egy színházépületben, a közönség mindkét nyelvű rétege élesebb elválasztódás nélkül ott található mindkét nyelvű előadásokon. A szlávnyelvű előadásokon nem ritka egymás között magyarul beszélő egész csoportokat megfigyelni. S ugyancsak áll ez a magyarnyelvű előadásokra is, ahol csoportokban található szerb és horvát anyanyelvű látogatókat is. (A Horvát Dráma műsorán szerepeltek magyar operettek is.)

Föltehetjük a kérdést, hogy még milyen darabokat kellene a Magyar Együttesnek játszania? A tapasztalat szerint minél több magyar darabot kell műsorán tartania, mert egyrészt ezen nevelődik föl az új magyar színészgeneráció, másrészt ezek a darabok vonzzák legjobban a közönséget is, s végeredményben egy vezető magyar társulatnak ez a szerepe és föladata. Főleg a klasszikus magyar színműveket kellene előkeresni és fölfrissítve színrehozni, hogy a gazdag magyar kultúrórökséget átadjuk művelődő ifjúságunknak, hogy a szocialista kultúrálódás alapját megvethessük. Gondolunk a XVI. és XVII. századbeli, a magyar hitvitázó korszak idejebeli drámákra és a későbbi barokkorszakbeli iskoladrámákra is, stb., stb. Ehhez azonban a Vajdaságban kiszélesített és megnevelt közönség még jobban megnövelt és kifejlesztett színgárda és egy már erősen kívánatos színiiskola fölállítása is szükséges, valamint a vajdasági magyar írók érdemesebbjeinek közreműködése, az átértékelő munka rendszeresebbé és fokozottabbá tételére. Mindenekelőtt persze a legnagyobb magyar klasszikus tragédiára kellene anyagilag is fölkészülnie a társulatnak, hogy bemutathassa Katona József »Bánk bán«-ját. A kiállításbeli nehézségek miatt halasztgatják jóideje.

A külföldiek közül is jónéhány szerző közeli bemutatása sürgető föladat. Hauptmann, Schillert kellene műsorba iktatni. Már tervbe vette a magyar társulat az »Armány és szerelem« színrehozatalát, de néhány vajdasági színház megelőzte. Remek magyar fordításokban megvan egy sereg Romain Rolland-színmű, ezekből is elő kellene venni valamit. És a klasszikus oroszokból, a testvéri jugoszláv népek még nem játszott szerzőiből... Sok, nagyon sok a föladata a társulatnak de születnek mellette kisebb új magyar színházak Vajdaságban; együttesen talán majd többet adhatnak egyre mohóbban művelődő közönségünknek.

A magyar társulat színjátszó erőinek fejlesztésében döntően működött közre három rendező: Garay Béla, Pataki László és Sántha Sándor, akik tudásuk, tapasztalatuk, tehetségük javát a színészek kiképzésére fordították.

Az utánpótlás a Magyar Drámai Együttes működésének még mindig egyik legégetőbb kérdése. Az idei évben egy kétéves tanfolyam megindítására anyagi lehetőség nyílt, megvolt az oktató-káder is, azonban a növendékek kis létszáma miatt el kellett halasztani a tanfolyam megnyitását. Még nagyobb arányú szervezőmunkára van szükség, hogy a kellő létszámot, tehetségesnek ígérkező ifjakkól összetoborozzuk, mivel a színháznak nem áll módjában ösztöndíjakat is adni. Talán a vajdasági Magyar Kultúratanács külön fölhívása is sokat segíthetne ebben a dologban. De az is kell, hogy a némi színpadi gyakorlattal rendelkező műkedvelő-színjátósok ne higgyék, hogy néhány megtapsolt szerep után már minden fontosat megszereztek a színjátszói munkához, hiszen amatőr-színpadokon ez nem is lehetséges teljes mértékben. S akarjanak tanulni, hogy soraikból is pótolhassuk még nem elég számos színészseregünket.

LATAK ISTVÁN